

Slova na cestu jsou vždycky nejtěžší, neboť mohou být ohrožena patetickou rétorikou. Řečené se týká rovněž nástupu nově vycházejícího časopisu *Historická sociologie*, který hodlá reprezentovat specifický směr interdisciplinárního bádání vymezený už samotným jeho titulem. Časopis, jehož první číslo právě držíte v rukou, tak chce na české společenskovědní scéně zastupovat směr bádání, který v širokém mezinárodním kontextu v současné době rozhodně nelze přehlédnout.

Samotnou historickou sociologii lze chápat jako pozoruhodnou teoretickou a metodologickou perspektivu, jež má svůj význam nejen pro obecnou sociologii, ale svým zaměřením pokrývá také ostatní sociologické disciplíny. Na tomto místě se hodí připomenout tvrzení Charlese Wrighta Millse, že veškerá sociologie je rovněž historickou sociologií. Sociální vědy se ovšem dnes vymezují poměrně široce a nezahrnují tudíž jen sociologii, politologii, sociální antropologii, nýbrž též historiografii, ekonomii, ne-fyzickou geografii, etnologii a archeologii, přiřadit k nim lze dokonce určité *modi operandi* jako kupříkladu sémiotiku. Teoretická východiska zainteresovaných disciplín se tím pádem přibližují a zároveň se jejich tematické okruhy specializují, aniž by to narušovalo ucelený a racionální diskurz historických sociálních věd. V rámci tohoto zaměření se potom prosazují různé vlivy a národní vědecké tradice, například německá, francouzská, britská, americká aj.

Jako obvykle se růst zájmu o problematiku na pomezí sociologie a historie okamžitě projevil skutečným boomem oborových časopisů. Za první takto orientované periodikum lze považovat časopis *Comparative Studies in Society and History*, založený roku 1958. Dále následovala – v telegrafickém výběru – tato periodika: *Labour History* (1963), *Journal of Social History* (1967 – Berkeley, 1987 – Pittsburg), *Journal of Interdisciplinary History* (1970), *Journal of Family History* (1975), *Social History* (1975), *Geschichte und Gesellschaft* (1975) a další.

Za přednostní pozornost přitom stojí fakt, že naše disciplína má od roku 1988 vyhraněný samostatný časopis *Journal of Historical Sociology*. Můžeme tedy konstatovat, že všechny zmíněné i neuvedené interdisciplinární časopisy svou existencí potvrzují zřetelný trend sociologického přístupu ke studiu dějin, respektive historického studia sociálních procesů.

V této souvislosti je vhodné uvést přesné datum institucionalizace tohoto nového směru sociologického bádání a poznání: je jím rok 1983, kdy byla v rámci *American Historical Association* založena sekce historické sociologie. Česká sociologie získala podobnou organizační platformu až roku 2009, a to v rámci Masarykovy sociologické společnosti. Ve stejném roce pak bylo instalováno oborové magisterské studium na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a další domácí krystalizační jádro disciplíny začalo vznikat kolem periodika *Historická sociologie (Časopis pro historické sociální vědy)*. Pro úplnost uvedme, že projekt historické sociologie je metodologicky, organizačně a materiálně podporován vzdělávací institucí *Academia Rerum Civilium* – Vysoká škola politických a společenských věd, s. r. o. v Kolíně, čímž dochází k žádoucímu rozšíření bádání o politologický rozměr. Připravujeme také spolupráci se zahraničními univerzitami a sociálně-vědními časopisy.

Pokud se týká konkrétního obsahu našeho vědeckého časopisu, jeho náplní jsou standardní rubriky, zahrnující hlavně studie a stati, dále recenze, zprávy a personalia, za-

pomínat nebudeme ani na glosy, poznámky, různé hříčky apod. Není vyloučeno, že se v časopise třeba objeví texty typu: recenze na knihy, které dosud nevyšly, „nejúspěšnější“ nebo „nejmilejší“ sociologická, politologická, historická aj. kniha. Počítáme rovněž s obrazovou či fotografickou přílohou, samozřejmě když k tomu bude pádný důvod.

Do prvního, iniciačního čísla jsme se snažili zařadit pokud možno takové příspěvky, které by co nejvíce vypovídaly o jeho budoucím zaměření či statusu. V úvodním příspěvku německého badatele Wilfrieda Spohna se můžete seznámit s detaily k podrobnější lokalizaci a „personifikaci“ historické sociologie. Po nejnútnejší rekapitulaci vývoje této vědecké disciplíny autor postihuje její současnou situaci ovlivněnou především aktuálními globalizačními trendy. Vlastní zkušenosti s badatelskou perspektivou historické sociologie, rozšířenou navíc o tzv. civilizacionistiku následně zprostředkovává v instruktivním rozhovoru Jóhann Páll Árnason.

Dále se v centru pozornosti ocitne speciální problematika sociologie/filosofie dějin, která počítá s kategorií „dlouhého trvání“. Jak ve svém textu naznačuje Miloslav Petrušek, tradice silně ovlivňují utváření současných konceptů a hodnocení. Autor podává rekonstrukci ruské filosofie dějin, jež je i dnes aktuální součástí politické vědy a politické praxe. Zdůrazňuje mimo jiné, že nově se vedle klasické filosofie dějin v Rusku prosazuje „civilizacionistika“ jako přístup k dějinám, který alternuje tradiční marxovskou koncepci sociálně-ekonomických formací.

Studie polského sociologa Jaroslawa Kiliase je modelovým příkladem historické sociologie, neboť se zabývá „dlouhým časem“ formování národních států, armády a s tím souvisejících jevů a procesů (kupříkladu konstituce nacionalismu včetně detailních informací o proměně zbrojných vybaveností armády a její sociální role). Příspěvek přináší zajímavé poznatky o tom, jakou roli hrály ozbrojené síly od pozdního středověku až do současnosti při utváření národních států, národního vědomí a nacionalismu.

Historik sociálních a hospodářských dějin Jakub Rákosník se ve svém článku věnuje historické sociologii státu, přičemž se soustřeďuje na popis vývoje instituce sociálního státu jako součásti procesu modernizace během 19. a 20. století. Zachycuje mimo jiné historický vývoj jeho tří základních pilířů v uvedeném období: pojištění, sociální pomoci a sociální služby. Celkově vzato patří uvedená problematika k těm nejfrekventovanějším tématům západního politického myšlení.

Přehledová stať Karla Černého exponuje problematiku obsaženou v díle amerického sociologa náboženství Marka Juergensmeyera, který při pohledu na zkoumaná náboženská hnutí důsledně uplatňuje komparativní metodu. Zabývá se především nastupujícími náboženskými hnutími a ze zřetele nespouští ani jejich militantní a teroristické varianty. V potaz bere náboženské tradice různých typů společností, od vysoce industrializovaných až k rozvojovým či postkoloniálním. Mark Juergensmeyer náleží k významným kritikům tzv. sekularizační teze, která hovoří o postupném úpadku náboženství jako přímém důsledku modernizace.

Předkládané texty se ovšem nepohybují pouze v okruhu „makrostruktur“ a „velkých změn“, nýbrž do svého zorného pole vtahují rovněž „historickou praxi“, „nedějiny“ či modus každodennosti. To platí také pro odborný zájem Lenky Beranové, jehož těžiště mimo jiné leží v sociologii smrti a umírání. Autorčina studie se týká tzv. neo-moderního pojetí smrti, přičemž se rovněž opírá o práce britského sociologa Tonyho Waltera. Uvedme, že je tato oblast života neustále součástí veřejného diskurzu. Nejde přitom jen

o přirozenou smrt, nýbrž i smrt násilnou, ať už v důsledku masových vražd, teroristických útoků apod.

Jak vidno, nesnažíme se v žádném případě jakkoliv striktně ohraničovat přítomné epistemologické pole, ani nechceme stanovovat rigorózní hranice mezi jednotlivými vědami, a proto přistupujeme na co nejvyšší interdisciplinaritu. I když hlavní tón v soudobé historické sociologii udávají široce koncipované projekty (kupříkladu komparativní výzkum civilizací), celé předmětné pole se jimi nevyčerpává. Vedle nich existuje řada dílčích, specifických výzkumných oblastí, k nimž patří mimo jiné problematika kolektivních mentalit, habitů a emocí, sociální paměti a kulturního traumatu.

Přimlouváme se tím za to, aby proponovaná historická sociologie pod svá ochranná křídla kromě civilizacionistiky vzala také široké pojetí kultury: sociologii kultury nebo kulturní sociologii. V této souvislosti považujeme za vhodné si mimo jiné připomenout klasické dílo Pitirima Sorokina *Krise našeho věku*, česky vydané roku 1948. Skutečnost je taková, že v našem prostředí zatím nevznikají ani výraznější kritické studie věnované masové kultuře. Přitom byly předpoklady ke změně tohoto stavu dány již monotematickým číslem *Sociologického časopisu* (40, 2004, č. 1–2), které předznamenalo onen kýžený kulturní či kulturologický obrat. Sociologický aspekt totiž nelze striktně oddělit od rozměru historického a kulturního.

Tento právě se završující vstupní editorial nového časopisu věnovaného historické sociologii pochopitelně nemohl vyčerpat veškerou související problematiku, pouze jsme naznačili určité tematické okruhy a možnosti bádání. Na závěr nezbývá než vyslovit upřímné přání, aby náš časopis všem svým čtenářům přinášel přinejmenším potěšení, aby je trvale inspiroval a potenciální přispěvatele tak vybízel ke spolupráci na tomto dlouhodobém projektu.

Bohuslav Šalanda